

DEKLINAATIO (*dē-clīnāre* 'taivuttaa; poiketa, väistää')

- latinan kielessä on kaksi **lukua** (yksikkö, monikko) ja kolme **sukua** (feminiini, maskuliini, neutri)
- nomininit** (eli substantiivit, adjektiivit, pronominit ja numeraalit) taipuvat viidessä **sijamuodossa**, joiden perusmerkitykset vastaavat tiettyihin kysymyksiin:

- nominatiivi (<i>nominare</i> 'nimittää' < <i>nomen</i> 'nimi')	KUKA / MIKÄ?
- akkusatiivi (<i>ac-cusare</i> 'syyttää')	KETÄ / MITÄ?
- genetiivi (<i>genus</i> 'suku, laji, syntyperä, alkuperä')	KENEN / MINKÄ?
- datiivi (<i>datus</i> 'annettu' < <i>dare</i> 'antaa')	KENELLE / MILLE?
	KENESTÄ / MISTÄ?
- ablatiivi (<i>ab-latus</i> 'poisviety'; <i>au-ferre</i> 'viedä/kantaa pois')	KENESSÄ / MISSÄ?
	MINKÄ AVULLA?

- sijamuodoilla on useita erilaisia käyttötapoja, joiden merkitys riippuu lauseyhteydestä ja esim. sijamuotojen yhteydessä käytetyistä prepositioista
- latinassa on myös jäänteitä kahdesta vanhasta sijamuodosta, vokatiivista ja lokatiivista
- monikon datiivi ja ablatiivi ovat kussakin deklinaatiossa keskenään samanmuotoiset
- neutrin nominatiivi ja akkusatiivi ovat kussakin deklinaatiossa keskenään samanmuotoiset ja päättyvät monikossa *a*:han

- substantiivit jaetaan viiteen (1.–5.) ja adjektiivit kolmeen (1.–3.) **deklinaatioon eli taivutusluokkaan**, joissa kussakin on omanlaisensa **sijapäätteet** kullekin viidelle sijamuodolle

- deklinaatiot tunnustetaan helpoiten **yksikön genetiivin päätteestä**:

1. deklinaatio:	-ae
2. deklinaatio:	-ī
3. deklinaatio:	-is
(adjektiivit taipuvat vain 1.–3. deklinaatioissa)	
4. deklinaatio:	-ūs
5. deklinaatio:	-eī

- Seuraavassa on esimerkkejä kaikista yleisimmistä taivutuksista (ei kaikista mahdollisista):

1. DEKLINAATIO (a-deklinaatio): yksikön genetiivin päätte -ae

- kieliopillinen suku on feminiini
- myös luonnolliselta suvultaan maskuliinisia sanoja (esim. ammatteja)

	YKSIKKÖ	MONIKKO
NOMINATIIVI	puell- a 'tyttö' (F.)	puell- ae
AKKUSATIIVI	puell- am	puell- ās
GENETIIVI	puell- ae	puell- ārum
DATIIVI	puell- ae	puell- īs
ABLATIIVI	puell- ā	puell- īs

	YKSIKKÖ	MONIKKO
NOMINATIIVI	agricol- a 'maanviljelijä' (M.)	agricol- ae
AKKUSATIIVI	agricol- am	agricol- ās
GENETIIVI	agricol- ae	agricol- ārum
DATIIVI	agricol- ae	agricol- īs
ABLATIIVI	agricol- ā	agricol- īs

3. DEKLINAATIO a) konsonantti- / b) "seka-" / c) i-deklinaatio :

yksikön genetiivin päätte -is

- ▮ kaikkia sukuja
- ▮ enemmän sanoja kuin muissa deklinaatioissa yhteensä
- ▮ taivutusvartalo poikkeaa usein nominatiivivartalosta
- ▮ eri vartalotyypit vaikuttavat vain yks. abl. (-e / -ī) ja mon. gen. (-um / -ium) sekä lisäksi neutreilla mon. nom. ja akk. (-a / -ia) päätteisiin

a) konsonanttivartaloiset (perustyyppi): eritavuisia, joiden taivutusvartalon lopussa on yksi konsonantti *)

	YKSIKKÖ		MONIKKO	
NOMINATIIVI	labor (M.) 'työ'	lūx (F.) 'valo'	labōr-ēs	lūc-ēs
AKKUSATIIVI	labōr-em	lūc-em	labōr-ēs	lūc-ēs
GENETIIVI	labōr-is	lūc-is	labōr-um	lūc-um
DATIIVI	labōr-ī	lūc-ī	labōr-ibus	lūc-ibus
ABLATIIVI	labōr-e	lūc-e	labōr-ibus	lūc-ibus

	YKSIKKÖ		MONIKKO	
NOMINATIIVI	carmen 'laulu' (N.)	genus 'suku' (N.)	carmin-a	gener-a
AKKUSATIIVI	carmen	genus	carmin-a	gener-a
GENETIIVI	carmin-is	gener-is	carmin-um	gener-um
DATIIVI	carmin-ī	gener-ī	carmin-ibus	gener-ibus
ABLATIIVI	carmin-e	gener-e	carmin-ibus	gener-ibus

*)

- tasatavuinen = yksikön nominatiivissa ja genetiivissä on yhtä monta tavua

- eritavuinen = yksikön genetiivissä on enemmän tavuja kuin yksikön nominatiivissa

b) ”sekavartaloiset”: eritavuiset, joiden taivutusvartalo päättyy kahteen tai useampaan konsonanttiin / tasatavuiset *is*-loppuiset

	YKSIKKÖ		MONIKKO	
NOMINATIIVI	mōns (M.) 'vuori'	ovis (F.) 'lammas'	mont-ēs	ov-ēs
AKKUSATIIVI	mont-em	ov-em	mont-ēs	ov-ēs
GENETIIVI	mont-is	ov-is	mont-ium	ov-ium
DATIIVI	mont-ī	ov-ī	mont-ibus	ov-ibus
ABLATIIVI	mont-e	ov-e	mont-ibus	ov-ibus

c) vokaalivartaloiset (mm. *-al-*, *-ar-* ja *-e*-loppuiset neutrit; kaikki 3. dekl. adjektiivit)

	YKSIKKÖ		MONIKKO	
NOMINATIIVI	animal (N.) 'eläin'	mare (N.) 'meri'	animāl-ia	mar-ia
AKKUSATIIVI	animal	mare	animāl-ia	mar-ia
GENETIIVI	animāl-is	mar-is	animāl-ium	mar-ium
DATIIVI	animāl-ī	mar-ī	animāl-ibus	mar-ibus
ABLATIIVI	animāl-ī	mar-ī	animāl-ibus	mar-ibus

	YKSIKKÖ		MONIKKO	
NOMINATIIVI	fortis (M. / F.) 'vahva, urhoollinen'	forte (N.)	fort-ēs	fort-ia
AKKUSATIIVI	fort-em	forte	fort-ēs	fort-ia
GENETIIVI	fort-is		fort-ium	
DATIIVI	fort-ī		fort-ibus	
ABLATIIVI	fort-ī		fort-ibus	

ADJEKTIIVEISTA

- 1. ja 2. deklinaatioon yhteisesti kuuluvilla adjektiiveilla on yhteinen vartalo, mutta kolme erilaista päätettä suvusta riippuen:
maskuliinit (**-us**, **-er**) ja neutrit (**-um**) taipuvat toisen deklinaation ja feminiinit (**-a**) ensimmäisen deklinaation mukaan
- yksikön nominatiivilla on kussakin suvussa kolmenlaiset päätevaihtoehdot:

	MASKULIINI	FEMINIINI	NEUTRI	
a) yleisin:	-us (<i>longus</i>)	-a (<i>longa</i>)	-um (<i>longum</i>)	'pitkä'
b)	-er (<i>asper</i>)	-era (<i>aspera</i>)	-erum (<i>asperum</i>)	'karkea, karhea; ankara'
c)	-er (<i>pulcher</i>)	-ra (<i>pulchra</i>)	-rum (<i>pulchrum</i>)	'kaunis'

- 3. deklinaation adjektiivit noudattavat edellä mainittua ns. vokaalista taivutusta (yks. abl. **-i**, mon. gen. **-ium**, neutrin mon. nom. & akk. **-ia**)
- yksikön nominatiivi on joko:
  - a) kaikille suvuille sama (yksimuotoinen)
  - b) maskuliinille ja feminiinille **-is-** ja neutrille **-e-**päätteinen (kaksimuotoinen)
  - c) kaikille suvuille omanlaisensa (kolmimuotoinen: **-er**, **-ris**, **-re**)

	MASKULIINI	FEMINIINI	NEUTRI	
a)	<i>sapiens</i>	<i>sapiens</i>	<i>sapiens</i>	'viisas'
b) yleisin:	-is (<i>brevis</i>)	-is (<i>brevis</i>)	-e (<i>breve</i>)	'lyhyt'
c)	<i>acer</i>	<i>acris</i>	<i>acre</i>	'terävä; ankara'

ESIMERKKEJÄ ADJEKTIIVIEN KÄYTÖSTÄ

- █ adjektiivi noudattaa pääsanansa sukua, lukua, ja sijaa (kongruenssi)
- █ HUOM: adjektiivi voi kuitenkin kuulua eri deklinaatioon kuin pääsanansa, jolloin kumpikin taipuu oman deklinaationsa mukaisesti

MASKULIINI

	<u>YKSIKKÖ</u>	<u>MONIKKO</u>	
NOM.	<i>vir sapiens</i>	<i>virī sapientes</i>	'viisas mies'
AKK.	<i>virum sapientem</i>	<i>viros sapientes</i>	
GEN.	<i>virī sapientis</i>	<i>virorum sapientium</i>	
DAT.	<i>viro sapienti</i>	<i>virīs sapientibus</i>	
ABL.	<i>viro sapienti</i>	<i>virīs sapientibus</i>	
NOM.	<i>hortus pulcher</i>	<i>horti pulchri</i>	'kaunis puutarha'
AKK.	<i>hortum pulchrum</i>	<i>hortos pulchros</i>	
GEN.	<i>horti pulchri</i>	<i>hortorum pulchrorum</i>	
DAT.	<i>horto pulchro</i>	<i>hortis pulchris</i>	
ABL.	<i>horto pulchro</i>	<i>hortis pulchris</i>	
NOM.	<i>nauta clarus</i>	<i>nautae clari</i>	'kuuluisa merimies'
AKK.	<i>nautam clarum</i>	<i>nautas claros</i>	
GEN.	<i>nautae clari</i>	<i>nautarum clarorum</i>	
DAT.	<i>nautae claro</i>	<i>nautis claris</i>	
ABL.	<i>nauta claro</i>	<i>nautis claris</i>	
NOM.	<i>rex callidus</i>	<i>reges callidi</i>	'ovela kuningas'
AKK.	<i>regem callidum</i>	<i>reges callidos</i>	
GEN.	<i>regis callidi</i>	<i>regum callidorum</i>	
DAT.	<i>regi callido</i>	<i>regibus callidis</i>	
ABL.	<i>rege callido</i>	<i>regibus callidis</i>	

FEMINIINI

	<u>YKSIKKÖ</u>	<u>MONIKKO</u>	
NOM.	<i>gens antiqua</i>	<i>gentes antiquae</i>	'muinainen kansa'
AKK.	<i>gentem antiquam</i>	<i>gentes antiquas</i>	
GEN.	<i>gentis antiquae</i>	<i>gentium antiquarum</i>	
DAT.	<i>genti antiquae</i>	<i>gentibus antiquis</i>	
ABL.	<i>gente antiqua</i>	<i>gentibus antiquis</i>	

NOM.	<i>puella felix</i>	<i>puellae felices</i>	'onnellinen tyttö'
AKK.	<i>puellam felicem</i>	<i>puellas felices</i>	
GEN.	<i>puellae felicitis</i>	<i>puellarum felicitium</i>	
DAT.	<i>puellae felici</i>	<i>puellis felicibus</i>	
ABL.	<i>puella felici</i>	<i>puellis felicibus</i>	

NOM.	<i>ulmus alta</i>	<i>ulmi altae</i>	'korkea jalava'
AKK.	<i>ulmum altam</i>	<i>ulmos altas</i>	
GEN.	<i>ulmi altae</i>	<i>ulmorum altarum</i>	
DAT.	<i>ulmo altae</i>	<i>ulmis altis</i>	
ABL.	<i>ulmo alta</i>	<i>ulmis altis</i>	

NOM.	<i>ulmus humilis</i>	<i>ulmi humiles</i>	'matala jalava'
AKK.	<i>ulmum humilem</i>	<i>ulmos humiles</i>	
GEN.	<i>ulmi humilis</i>	<i>ulmorum humilium</i>	
DAT.	<i>ulmo humili</i>	<i>ulmis humilibus</i>	
ABL.	<i>ulmo humili</i>	<i>ulmis humilibus</i>	

NEUTRI

	<u>YKSIKÖ</u>	<u>MONIKKO</u>	
NOM.	<i>proelium acre</i>	<i>proelia acria</i>	'kiivas taistelu'
AKK.	<i>proelium acre</i>	<i>proelia acria</i>	
GEN.	<i>proelii acris</i>	<i>proeliorum acrium</i>	
DAT.	<i>proelio acri</i>	<i>proeliis acribus</i>	
ABL.	<i>proelio acri</i>	<i>proeliis acribus</i>	

NOM.	<i>opus magnum</i>	<i>opera magna</i>	'suuri työ'
AKK.	<i>opus magnum</i>	<i>opera magna</i>	
GEN.	<i>operis magni</i>	<i>operum magnorum</i>	
DAT.	<i>operi magno</i>	<i>operibus magnis</i>	
ABL.	<i>opere magno</i>	<i>operibus magnis</i>	

NOM.	<i>animal parvum</i>	<i>animalia parva</i>	'pieni eläin'
AKK.	<i>animal parvum</i>	<i>animalia parva</i>	
GEN.	<i>animalis parvi</i>	<i>animalium parvorum</i>	
DAT.	<i>animali parvo</i>	<i>animalibus parvis</i>	
ABL.	<i>animali parvo</i>	<i>animalibus parvis</i>	

4. DEKLINAATIO (u-deklinaatio): yksikön genetiivin päätte -ūs

- useimmat maskuliineja, vähän neutreja, muutama feminiini
- 4. deklinaation sanoja on melko vähän

	YKSIKKÖ	MONIKKO
NOMINATIIVI	grad- us 'askel(ma), aste, arvo' (M.)	grad- ūs
AKKUSATIIVI	grad- um	grad- ūs
GENETIIVI	grad- ūs	grad- uum
DATIIVI	grad- uī	grad- ibus
ABLATIIVI	grad- ū	grad- ibus

-neutrit:

	YKSIKKÖ	MONIKKO
NOMINATIIVI	gen- ū 'polvi' (N.)	gen- ua
AKKUSATIIVI	gen- ū	gen- ua
GENETIIVI	gen- ūs	gen- uum
DATIIVI	gen- uī	gen- ibus
ABLATIIVI	gen- ū	gen- ibus

-HUOM. sanan *domus* 'koti' poikkeava taivutus (2. ja 4. dekl. sekoitus):

	YKSIKKÖ	MONIKKO
NOMINATIIVI	dom- us 'koti, talo' (F.)	dom- ūs
AKKUSATIIVI	dom- um	dom- ōs
GENETIIVI	dom- ūs	dom- uum / dom- ōrum
DATIIVI	dom- uī	dom- ibus
ABLATIIVI	dom- ō	dom- ibus
LOKATIIVI	dom- ī	

5. DEKLINAATIO (e-deklinaatio): yksikön genetiivin päätte -eī

- useimmat feminiinejä
- vain muutamia sanoja (useimmilta puuttuu lisäksi joitakin sijamuotoja)
- täydellinen monikkotaivutus on vain seuraavilla sanoilla:

	YKSIKKÖ	MONIKKO
NOMINATIIVI	r- ēs 'asia' (F.)	r- ēs
AKKUSATIIVI	r- em	r- ēs
GENETIIVI	r- eī	r- ērum
DATIIVI	r- eī	r- ēbus
ABLATIIVI	r- ē	r- ēbus

	YKSIKKÖ	MONIKKO
NOMINATIIVI	di- ēs 'päivä' (M.)	di- ēs
AKKUSATIIVI	di- em	di- ēs
GENETIIVI	di- eī	di- ērum
DATIIVI	di- eī	di- ēbus
ABLATIIVI	di- ē	di- ēbus